

ЯН ВЪРБА

ГОЛЯМАТА ПТИЦА

Превод от чешки: Мая Якимова, 1979

chitanka.info

I

Снегът беше все още над коляно, когато горският ми каза, че в Черхови има най-малко три големи птици и красноречиво ме уверяваше, че някои от тях сигурно ще токуват над Зеления плац, а други — при фихтенбашката граница. Нямаше причини да не вярвам на сведенията му за глухарите, но при пророчеството му за токовищата аз само свих устни със съмнение и повдигнах дясното си рамо, на което висеше пушката. Това беше достатъчно доказателство за недоверието ми, защото горският се намръщи.

Не ми оставаше нищо друго, освен да му обясня, че всяка голяма птица от рождението си е скитник. Зимно време тя скита из тия места, които могат да ѝ предложат достатъчно храна, но щом пукне пролет и липсата на храна не е така осезателна, тя ги напуска. Глухарят изпълнява своя пролетен концерт на любовния копнеж в най-прекрасното усамотено кътче, каквото може да се намери само в най-дълбоките лесове. Затова е толкова неспокоен, когато напролет снегът бързо започне да се топи. Тръгва нашир и надлъж из гората и не се спира, докато не намери приятно затънтено кътче, в което и той самият, очарован, да притаи дъх, от изненада. Тия места не са много дори и в най-хубавата гора и никак не е чудно, че глухарят може да ги открие след един, два часа летене от зимното си убежище.

Разказах на горския пазач всичко това подробно, но когато свърших, той завъртя глава и ме увери, че е сигурен за местата, които спомена, защото глухарите токували там всяка година. Това беше твърдение, срещу което не можех да възразя.

По-късно при обиколката на гората установих, че горският имаше право. Заведе ме на три места, където по снега имаше птичи тор. Нямаше съмнение, че там наистина глухарите прелитаха редовно. Трябваше ни още едно по-убедително доказателство и то се намери...

Високата гора пред нас започна да преминава в ниско сечище. Като приближавахме към него, горският ставаше все по-неспокоен. Изглеждах го въпросително и той ми обясни, че в последно време точно

тук е срещнал големи птици. Аз внимателно се огледах и трябваше да призная, че това място беше истинско токовище. Големите птици предпочитаха най-вече такива крайни дървета във високите гори. Стояхме възхитени. Пред нас се простираше едно от най-красивите, запазени от вятъра, усамотени кътчета, каквито рядко се срещаха в Черхови.

Все още стоях захласнат, когато горският енергично ме хвана за рамото и без да продума, посочи с тоягата си към ниските, затрупани със сняг дървета. Бързо обърнах поглед — на един хвърлей разстояние върху снега стоеше едра черна птица с жълтеникав клюн и червени петънца над очите. Беше голяма колкото гъска, но много по-дълга, тъй като буйната опашка удължаваше тялото ѝ назад. Всъщност навреме я забелязах, защото вече се бяхме разкрили и птицата подозрително ни наблюдаваше. Нямахме ни вяра, макар да се държахме много дружелюбно. Изведнъж се наклони напред, размърда крила, замахна с тях и шумно отлетя. Чак когато с кръжене се издигна във висините, аз се смаях — такава птица! Беше доста стар петел и да хванеш такъв е цяло изкуство. Той отдавна познава всички ловни трикове и затова не беше лесно да се надхитри. Имах време и щях да го застрелям още преди да литне над високата гора, но горският не ми разреши. В този момент ми хрумна нещо съвсем друго. Голямата птица току-що беше отлетяла и аз се обърнах към горския, защото уголемяващите се червени петънца над очите, които той беше видял тъй добре, както и аз, разкриваха, че времето на токуването никак не е далеч и затова глухарите вече бяха прелетели от зимните си убежища към избраните нови места. Предложих на горския да тръгнем заедно по края на гората. Искаше ми се да му покажа дървото, на което глухарят щеше да токува...

Не изминахме и двадесет крачки и натрупаният под дебелия бук птичи тор издаде присъствието на птицата.

На горския му стана неудобно, когато му го показах, и аз, без да искам, избухнах в силен смях. Стреснах се, когато досами нас се чу шум от криле — от младата гора излетя друга тъмнооперена птица.

Отново петел! Беше малко по-слаб от първия, но също така хубав, та чак сърцето ми трепна.

Още не беше се извисил над високата гора, когато свалих шапка, за да поздравя по стар обичай гората, която беше толкова обещаваща.

След малко с горския се отправихме към крайните, изправени като стена дървета.

Под един висок и кичест бор имаше купчина птичи тор, а това дърво беше на разстояние от около двеста крачки от бука. Какво значеха тези две дървета на едно такова токовище, знаеше всеки, даже неопитен ловец. Със започването на токуването това място се превръщаше в арена на рицарския турнир между двете великолепни птици.

Такъв двубой съм гледал само веднъж в живота си и сега имах възможността да видя втори път.

Разделих се с горския сърдечно, стиснах му ръката и го помолих да ми съобщи веднага щом птиците се обадят.

Той ми обеща и наистина удържа на думата си.

Щом получих съобщението му, аз за кратко време пристигнах в Черхови, но не успях да видя двубоя. Беше късно следобед, когато стигнах колибата под Зеления плац. Горският беше седнал пред нея и димеше с лулата като комин. Щом ме забеляза, той я измъкна от устата си и разпери безпомощно ръце.

Уплашен, помислих, че се е случило нещо, което е развалило нашите планове. Горският ми обясни, че нещастieto не беше чак толкова голямо, просто случайността си бе поиграла с нас. Каза ми, че по-слабият глухар се изгубил от токовището, на което го намерихме, и че се е преместил с три района по-надалеч към фихтенбашкото сечище, където се е появило по-малко ято от глухари. Все пак беше жалко, защото се надявах да видя двубоя между птиците, но ловците са свикнали често да се примиряват със случайността. Успокоих се след уверението на горския, че ще мога да чуя токуването поне на по-едрия глухар, а кой знае, може би и да го застрелям.

После се запътихме нагоре към високата гора, за да уточним мястото на токуването и да чуем птицата веднага щом започне да токува. Горският мърмореше, че това е излишно, защото откакто открихме глухаря, той не бил мръднал от бука. Когато стигнахме на разстояние три изстрела до вътрешността на старата смесена гора, видях, че точно по пътя на един едър бук с гладка кора беше забодено с остра тресчица квадратче бяла хартия. На няколко крачки от него навътре в гората се белееше друго. А от бука до белязаната ела земята беше тъй чисто изметена, че по нея не се виждаше нито една шушулка,

нито отвеян от вятъра лист. Приятелски потупах горския по гърба. Наистина си беше заслужил тази похвала, защото иначе трябваше да свърша тази работа сам...

Приближаването към токуващия глухар не е никак лесно, защото точно в любовната си замечтаност той е най-предпазлив. Не са верни думите, че влюбеният е глух и сляп като токуващ глухар. Това е така само за съвсем малко време — при брусенето, когато той напъня цялото си тяло. Освен в този сравнително кратък момент, използван от ловеца, глухарят вижда и чува много добре. Затова да се хване глухар е изключително вълнуващо. Необходимо е крайно напъгане на сетивата, превъзходно психическо равновесие и изострено внимание. Достатъчна е една непредпазлива крачка, изпращяване на клонки или шум на падащ лист и птицата ще отлети още преди ловецът да се е приближил на необходимото разстояние. При токуването обаче, което трае толкова, че ловецът едва успява да направи три бързи крачки или скока, глухарят наистина оглушава — не чува дори смъртоносния изстрел — и е съвсем сляп. Веднъж един токуващ глухар, по който стреляли, останал спокойно на дървото и продължил, докато не го убили със следващия патрон. Но тъй като всичко може да се случи, необходимо е пътят към токовището да бъде предварително добре разчистен, за да не се чуе никакъв шум през време на приближаването.

Оставих горския и обходих целия район, запознах се с него подробно, тъй като на дневна светлина гората изглежда по един начин, а в утринния здрач — по друг. Това се оказа излишна предпазливост, защото пътят беше прецизно разчистен и набеязан чак на двадесет крачки около мястото на точния прицел. Дори и слепец не можеше да се обърка. Под бука, към който беше по-добре да не ходя, за да не прогоня голямата птица от сечището, имаше натрупан птичи тор — без съмнение глухарят беше кацнал точно тук...

Спокойно се върнах при горския. Седнахме и се послушахме. Този глинен склон с отъпкания и размекнат горски път точно до младата гора беше още студен, но пък бяхме скрити и имаше отлична видимост към короната на високия бук. Щом се настанихме, горският пъхна пръст в устата си и навлажнен, го вдигна нагоре. Веднага разбрах защо проверява посоката на вятъра и за да му вдъхна смелост, запалих цигара. Високият бук беше на разстояние от около петстотин крачки и вятърът духаше откъм него право в лицата ни. Димът падаше

над нас и на тънки пластове се понасяше от сечището към високата гора на другата страна на склона. Седяхме мълчаливо в тази тържествена тишина, докато синкавият воал на ранната пролетна вечер започна да се спуска над сечището и да се наслажда между корените на ниската растителност. Червените зари бавно гаснеха, от земята залъха студ и влага, а в мрака, който все повече се сгъстяваше, ясно засветиха дребничките, още съвсем жълти листенца, полазили от вретеновидните пъпчици и накацали като малки пеперудки по всички клонки на буковете от младата и от старата гора.

И ето...

Внезапно към средата на сечището се чу шум от крила на глухар и над гъсталака се показва голяма птица. След миг тя кацна върху дебелия долен клон на бука, който наблюдавахме. Това беше такава едра и красива птица, че наистина само глупак не би я улучил, още повече че беше кацнала на изток от пригответения път и при това върху клон, който както добре бях запомнил, стърчеше на ясения небосклон в широкото пространство между дърветата.

Свалих бинокъла и въздъхнах... Повече не посмях да мръдна, защото глухарят се обади.

Съвсем ясно чухме неговото чаткане, плюкане и пак чаткане... После отново стана тихо.

Изчатка още веднъж...

Двамата седяхме като вцепенени, не смеехме да мръднем. След малко падна гъст, тъмен мрак, който ни забули отвсякъде, както в приказката мъглата скрива Пепеляшка. Чак тогава се надигнахме и тръгнахме по продължение на гъсталака, стъпвайки предпазливо наведени, за да не издадем и най-незначителния шум. В гърдите си усещахме приятна топлина и празнично спокойствие.

Из пътя не проронихме нито думичка, а щом стигнахме горската колиба, най-напред плътно затулихме прозорчетата и после запалихме светлина.

Самоварът кипна, уханието на чай изпълни малкото помещение. Седнахме на вечеря.

След малко горският започна да разказва различни случки.

Естествено, в началото спомена за всички глухари, застреляни в неговия район. Разказваше за тях така, сякаш те бяха негови собствени деца и той им бе вдъхнал живот на земята. Като описваше един

необикновено красив екземпляр, той стана толкова горд, че за да изобрази могъществото по подходящ начин, убедено добави, че под клюна си имал същите мустаци, както на господин императора. Сигурно това беше най-възвишената представа на нашия мил горски, който накрая започна да ме уверява, че този, за който ще отида утре сутринта, с нищо не е по-лош. Явно последното го каза само за да не съжалявам, че именно аз не бях застрелял този отдавнашен покойник с императорски мустаци.

След глухарите дойде ред на браконьерите. Наричаше ги с фамилните им имена и споменаваше селища и местности от баварския край, откъдето, както казваше, били родом. След интересния разказ за големите птици обаче той не успя да привлече любопитството ми с приказки за браконьерите, макар случките да ставаха все по-страшни и по-кървави. И щом накрая започна да разказва един случай, който бях слушал най-малко от петнайсетина лесничей, аз се прозинах и тактично промърморих, че вече е крайно време да си лягаме да спим, защото не ми се иска да прекарам нощта с духове.

При тези думи той ме погледна слисан, а аз го уверих, че ако продължи да разказва още половин час, сигурно ще узная как веднъж към полунощ браконьерите за малко щели да го застрелят...

Горският покашля и загаси лампата, сякаш се страхуваше да не забележа как се изчервява.

Двамата се изпънахме на твърдия нар и аз за последен път чух гласа му в тъмнината. Пожела ми „лека нощ“...

После захърка, по-точно застърга като трион по сухо дърво.

II

Нещо силно ми убиваше отляво и затова се обърнах на дясната страна. Това не ми помогна, защото сега десният ми хълбок страдаше, както преди това левият. Легнах по гръб и вече задрямал, си мислех какво ли се е случило днес, че леглото е така неудобно. Сетне ми се стори, че чувам тромави, бавни стъпки от тежки, подковани обувки по пода, че нещо съвсем близо до мен отвратително съска, и накрая, за да завърши серията странни видения, ясно чух как някой ме вика на фамилно име.

От изненада разтворих широко очи и видях над себе си дървените греди, осветени от жълтеникавата светлина на газената лампа, и съвсем наблизко мустакатото лице на горския. Сетих се, че не съм у дома, а в колибата под Зеления плац.

В същия миг се изправих на нара, отметнах тежката вълнена завивка и застанах пред горския, напълно готов за път. На масата две чаши, пълни с чай, вдигаха пара и до всяка имаше по чашка коняк. Наистина това беше необходимо, защото в колибата вееше кучешки студ, макар да бяхме я позатоплили вчера. Пролетните нощи са необичайно мразовити и студената им влага прониква чак до костите. Горещият чай с коняк обаче бързо възвърна енергичността на вцепенените крайници и изостри сетивата ни.

После потънахме в нощта...

Все още беше тъмно, макар на изток звездите да бледнееха. Бяхме тръгнали навреме, тъй като най-много след четвърт час щеше да започне изгревът, а с него — и токуването на глухарите.

Кречехме бързо по размекнатия и на места подкопан горски път и напредвахме предпазливо. Внимавахме да не би под краката ни случайно нещо да изпращи, защото голямата птица вече сигурно е будна и всеки подозрителен шум би ни разкрил. Там, където високата млада гора се снижаваше дотолкова че дръвчетата стигаха едва до пояс, изминахме известно разстояние от пътя съвсем приведени. Изправихме се, когато навлязохме въз високата гора. Тук още цареше

мрак и с горския си отдъхнахме, защото отсега нататък можехме да се движим по-свободно. Високата гора, от една страна, ще ни скрие, а от друга, ще приглуши шума от стъпките ни.

Стигнахме едрия бук, отбелязан с хартийка. Вторачих се в тъмнината — и я гледай! — на невидимия ствол на елата парчето забодена хартия се мержелееше като неясна звезда. После погледнах нагоре и доволно се усмихнах. Между короните на дърветата мигаха искрящи звезди. Небосводът беше безоблачен и обещаваще, че настъпващото утро ще бъде едно от най-красивите.

Нахлуних шапката си още по-ниско на челото, закопчах всички копчета на палтото си и вдигнах яка, за да не се белее ризата ми в утринния мрак. После сложих в пушката два патрона с едри сачми, освободих предпазителя и се обърнах към горския. Подадох му ръка и набързо се сбогувах с него.

— На sluка! — по-скоро въздъхна той.

— На sluка! — благодарих аз.

Тръгнах към светлеещата хартийка с такива колебливи и внимателни стъпки, сякаш се страхувах, че може да настъпя остър бръснач. Мислено съжалявах горския, който от този момент трябваше да седи неподвижно върху студената земя и да чака докато чуе изстрел. Дори и цигара не може да запали, а това за него е равносилно на тежко наказание.

Наближих елата, отново се втренчих в тъмнината и щом мярнах белеещата се хартийка, тръгнах към нея все тъй колебливо и безшумно. Вървах от едната до другата хартийка, докато в гората започна да се прояснява. Отново бях при едрия бук, облегнах се и зачаках токуването на глухаря. Стоях на едно място, защото и най-предпазливото движение би ме издало. Преди токуването бодърстващият глухар е по-бдителен от войник на пост. На изток небето позеленя и звездите, които само преди миг все още блестяха, започнаха да потъват в чудна светлина, пълзяща нагоре към висините. Нощем те сякаш слизаха съвсем ниско да си поприказват със земята, а после литваха към безкрайните далечини на вселената. И тъмнината, която досега стоеше безстрашна навсякъде между дърветата, започваше да избледнява и да се крие зад стволовете...

После над короните на дърветата във високата гора зад сечището се появи жълтеникава ивица. По небосвода след зелената вълна

прииждаше и се разливаше жълто сияние, което разпръскваше нощната тъмнина и раждаше новия ден.

Точно в този миг енергично скочих и здраво стиснах с две ръце пушката.

Близко до мен чух странен звук, веднага последва втори и трети, а след тях се чуха няколко еднакви, все още приглушени, но по-бързи. Сякаш някъде в далечината затрака мелница...

И отново настана гробна тишина, стори ми се дори още по-дълбока...

Не можех да се объркам. Не стоях така за пръв път в гората. Много добре знаех, че това беше голяма птица, която лекичко си изпробваше гласа, преди да започне истински. Приятна топлина се разля по цялото ми тяло, макар да беше още хладно. Сърцето ми заби ускорено, гърлото ми се сви и задишах с усилие.

Тази несигурност трая само миг, докато глухарят се обади отново. Тогава всички сетива на ловеца стават двойно по-чувствителни. Слухът улавя всеки незначителен шум, зрението прониква в тъмнината, сякаш взето назаем от кондора. И всяка крачка, макар и рязка, енергична, става толкова лека, като че ли гората е застлана с дебел килим.

А сега!

Из гората се разнесе шумно чаткане, после ускорено плюкане. Последваха стържещи звуци, сякаш издавани от коса, наточвана с брус...

Щом токуването започна, аз тръгнах, без да чакам.

Скок, скок, скок...

Отново застанах, опънат като струна и неподвижен като статуя.

За кратко време настъпи мъртва тишина, в която имах чувството, че всеки звук, прелетял случайно из въздуха, щеше да замръзне и да падне на земята, превърнат в снежинка.

Голямата птица пак изчатка, заплюка и застърга — едва започнаха странните тонове и аз прелетях напред с още три дълги скока. На всеки, който би ме наблюдавал отстрани, щеше да се стори, че този звук ме удря в гърба като юмрук. И отново заподскачах към края на гората. Това наистина изискваше здрави прасци на краката, но дори и тренираният ловец след такова изпълнение усеща

напрежението чак до вечерта. А нощем сънува, че краката му са се вдървили...

Скачах така четвърт час, докато, присвит зад едно дърво, установих с око на познавач, че вече се намирам на разстояние половин изстрел от токуващия глухар.

III

Токуващ глухар!

Той трябва да се види, трябва да се наблюдава поне пет минути, защото и най-художественото описание и най-ярката картина не могат да изразят дори стотна от това омагьосващо действие.

Стоях на около тридесет крачки в края на високата гора и пред мен се откриваше голямото сечище, заобиколено с висока растителност, в която преобладаваха ели, смесени с букове. Техните корони вече бяха обсипани от първите пролетни жълти пъпчици. Цялото сечище и гората, всичко наоколо, беше плувнало в розова светлина, защото в чистото небе, което като чуден свод се издигаше нагоре във висините, отдавна се бяха слели зелената и жълтата вълна на първото пукване на зората. Небосводът бе нежновиолетов, по-ниско към хоризонта трепкаха все по-ярки розови оттенъци, които над самата земя преминаваха в най-пламения пурпур. Земята още не се виждаше, защото местността, която се простираше в далечината, бе забулена от сивите воали на падналата мъгла. Като че ли там господстваше хаосът на най-ранното начало, от което едва сега трябваше да се роди зеленината на ливадите, суровата кафявина на полята и синкавината на далечните гори — целият този познат край с беличките градове и селца.

Няколко снажни дървета пред мен приличаха на могъщи подпори, върху които бе легнало цялото това грейнало великолепие.

Изтокът пламтеше все по-ярко и на мястото, където щеше да изгрее слънцето, проблясваха първите лъчи. По този начин огненото кълбо, което вече не беше зад хоризонта, обещаващо, че след миг ще запали над земята новия ден.

И точно над това най-нажежено място косо на стволите пълзеше дебел буков клон, а на него бе кацнала голяма птица. Нито тиха, нито спокойна...

Токуваше...

Любовната песен на глухаря вече не беше накъсана. Излизаше от гърлото му като най-бързия пролетен горски ручей и всяка следваща беше по-бурна и по-радостна от предишната. Вече видях между младите ели на сечището и женските. Те се навеждаха към земята и дигаха главички нагоре към прекрасната птица. Тихо издаваха някакви странни звуци, пълни с очакване.

Голямата птица от буковия клон лекичко се изправи, набързо изчатка във въздуха пред себе си, премести отпуснатите надолу криле към тялото си, сви ветрилообразно разперената опашка и започна да реди нова песен.

Отчетливо застърга и звуците се понесоха по сечището. После отекнаха в края на високата гора, наподобяващи звучни целувки. Глухарят бързо и радостно изчатка. Ново рязко плюкане прозвуча във въздуха като удар с нов камшик. По време на токуването глухарят пристъпи на клона и енергично наведе напред изпънатата си шия, така че мустаците, които висяха под клюна му, почти допряха клона. Едновременно с лек шум той разпери крила и ги спусна ниско под себе си. Разтвори опашка в полукръг като огромно ветрило.

После започна съскащо да токува — от треперенето на цялото тяло се виждаше, че тази последна любовна песен вече сама по себе си предизвиква истинската чувствена наслада...

Стоях като прикован, с поглед, устремен към прекрасната птица. В този миг целият свят изчезна, остана единствено токуващият глухар на буковия клон.

Трепнах и с бързо движение проверих дали пушката ми е готова за стрелба, защото тъкмо в този миг на изток пламна червено зарево, което изпрати кървава стрела точно върху сечището, все още забулено в сива мъгла. Това бе първият сигнал на започващия ден и едновременно предупреждение. Покаже ли се слънцето над хоризонта, това означава край на токуването. Тогава глухарят слиза между женските птици на земята, за да се чифтоса с някоя от тях. Истинският ловец трябва да го застреля още на дървото, докато токува; ако закъснее, лесно може да засегне и някоя женска птица.

Глухарят, който сякаш знаеше, че съм тук и чакам, се повдигна още веднъж и започна последния „куплет“.

Внимателно се прицелих, наместих мушката точно на мерника и сложих пръст на спусъка.

Птицата изчатка и започна да токува...

Натиснах спусъка...

Изстрелът изтрещя над младата гора, силно отекна във високата гора и буреносно се понесе надалеч, надалеч, за да съобщи на всички дървета, растящи в Черхови, какво се е случило. Заедно с този шум излетяха всички женски глухари, които бяха под дървото и бързо се разхвърчаха на всички страни.

А глухарят?

Той притисна крила към тялото си, сви опашка и се олюля на клона.

Стоях със заредена пушка и чаках да стрелям още веднъж, ако полети...

Може би му се искаше. Разпери крила и се напъна, сякаш се стремеше да се отблъсне от клона. Но в същия миг главата му клюмна, той се преобърна — въздухът изсвистя от рязкото падане.

С тежък удар глухарят се просна по гръб, още веднъж разтвори крила в последен спазъм. Започна да бодее въздуха с нокти и конвулсивно засвива пръсти, сякаш искаше да хване с тях смъртта и да я задуши преди тя него.

Силите го напускаха, напъна се за последен път и издъхна...

Тогавя чух забързаните стъпки на горския, после го видях в утринния здрач с елхово клонче в ръка. Дори не ме забеляза, стремеше се към убитата птица, където клекна и чевръсто затърси раната, за да намокри клончето с капещата кръв.

Без да продумам, се приближих до него. Признавам си, че в този миг гърдите ми щяха да се пръснат от гордост. Това беше огромна птица, каквито се срещат рядко. А сега лежеше мъртва...

Хвърлих поглед към младата и към високата гора. Всичко беше покрито с роса, която светеше в червено, сякаш това бяха хиляди и хиляди кървави капки.

Тръгнахме си, а от двете страни на пътя ехтеше птичи хор и съпровождаше всяка наша крачка.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.